

PREHLAD VYBRANÝCH ROZHODNUTÍ ÚSTAVNÉHO SÚDU SLOVENSKEJ REPUBLIKY

za obdobie júl 2015
Plénum

Nálezy:

spisová značka	PL. ÚS 8/2014
sudca spravodajca	Milan Lalík
druh konania	Podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) Ústavy Slovenskej republiky
druh rozhodnutia a spôsob vybavenia	nález – návrhu nevyhovuje
dátum rozhodnutia	27. mája 2015
dotknuté články ústavy, ústavných zákonov a medzinárodných zmlúv	čl. 1 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky čl. 12 ods. 1 a 2 Ústavy Slovenskej republiky čl. 39 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky
skutkový stav a základné fakty	<p>Ústavnému súdu bol doručený návrh 30 poslancov Národnej rady Slovenskej republiky na začatie konania o súlade ustanovení § 10 ods. 3 až 11 zákona č. 417/2013 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov s čl. 1 ods. 1, čl. 12 ods. 1 a 2 a čl. 39 ods. 2 ústavy.</p> <p>Navrhovatelia vo svojom návrhu poukázali na skutočnosť, že právo poberať dávku v hmotnej núdzi, ktorej výška je 61,60 € pre jednotlivca, je ohraničené z pohľadu navrhovateľov protiústavným znením § 10 ods. 3 zákona o hmotnej núdzi, ktorého cieľom je podmieniť poberanie dávky v hmotnej núdzi pre každého plnoletého člena domácnosti existenciou právneho vzťahu, ktorý zakladá nárok na príjem zo závislej činnosti v rozsahu najmenej 32 hodín mesačne alebo účasťou na vykonávaní a) menších obecných služieb pre obec alebo rozpočtovú organizáciu alebo príspevkovú organizáciu, ktorej zriaďovateľom je obec; b) dobrovoľníckej činnosti, alebo; c) prác na predchádzanie mimoriadnej situácii, počas vyhlásenej mimoriadnej situácie a pri odstraňovaní následkov mimoriadnej situácie, v rozsahu 32 hodín mesačne, a to takým spôsobom, že dávka v hmotnej núdzi sa zníži o sumu 61,60 € za každého plnoletého člena domácnosti, ktorý sa nezúčastňuje na uvedených prácach.</p> <p>Podľa navrhovateľov právnym následkom odmietnutia ponúkanej práce podľa § 10 ods. 3 zákona o hmotnej núdzi bude, že jednotlivec ako samostatne posudzovaná osoba nebude mať v prevažnej väčšine nárok na žiadne peňažné prostriedky zo systému dávok v hmotnej núdzi, pričom v prípade posudzovania viacerých osôb na účely poskytnutia dávky v hmotnej núdzi budú dotknutí aj členovia domácnosti.</p> <p>Podľa názoru navrhovateľov z napadnutých ustanovení zákona o hmotnej núdzi vyplýva, že obec je tým subjektom, ktorý rozhoduje o ponúknutí práce v rozsahu 32 hodín mesačne poberateľovi dávky v hmotnej núdzi. Zákon o hmotnej núdzi neustanovuje povinnosť obce ponúknuť prácu všetkým poberateľom dávky v hmotnej núdzi a neustanovuje žiadne kritériá, na základe ktorých by mala obec rozhodovať o tom, komu prácu ponúkne a komu nie. Z toho navrhovatelia vyvodili, že napadnutý zákon vytvoril priestor pre úplnú svojvôľu, komu práca bude ponúknutá a komu nie. Dôsledkom napadnutej právnej úpravy je podľa navrhovateľov priama diskriminácia na základe iného postavenia, pretože obec má vytvorené zákonné predpoklady, aby nerovnako zaobchádzala s rovnako postavenými osobami – poberateľmi dávky v hmotnej núdzi. Nerovnaké zaobchádzanie sa podľa navrhovateľov prejaví v tom, že jeden poberateľ dávky v hmotnej núdzi si bude musieť základnú dávku v hmotnej núdzi odpracovať vo</p>

	<p>forme prác podľa § 10 ods. 3 zákona o hmotnej núdzi a iný poberateľ dávky v hmotnej núdzi si tú istú základnú dávku v hmotnej núdzi uvedeným spôsobom nebude musieť odpracovať. Neexistuje pritom žiadne rozlišovacie kritérium, na základe ktorého by bolo možné objektívne stanoviť, kto bude mať povinnosť si základnú dávku v hmotnej núdzi odpracovať a kto nie. Ide teda zjavne o svojvoľné a nerovnaké zaobchádzanie s rovnako postavenými osobami na základe ich iného postavenia.</p>
<p>ratio decidendi</p>	<p>Porušenie práva na pomoc, ktorá je nevyhnutná na zabezpečenie základných životných podmienok</p> <p>Ústavný súd už pri svojej rozhodovacej činnosti uviedol, že hospodárske, sociálne a kultúrne práva a slobody „sú právami druhej generácie, ktorých podoba a obsah v podstatnej miere závisí od ekonomických a hospodárskych možností štátu“ a je pre ne podstatné to, že sa ich podľa čl. 51 ods. 1 ústavy možno „domáhať... len v medziach zákonov, ktoré tieto ustanovenia vykonávajú“, teda len v rozsahu vyvoditeľnom z citovanej ústavnej výhrady, prostredníctvom ktorej ústava poskytuje zákonodarcovi nepochybne väčší priestor (v porovnaní s inými skupinami základných práv a slobôd) pre voľnú úvahu na účely určenia, v akom rozsahu, kvalite a za akých podmienok ich bude garantovať. V tejto súvislosti však ústavný súd už vyslovil právny názor, že „priestor pre voľnú úvahu poskytnutý ústavou zákonodarcovi pri prijímaní týchto zákonov nemožno chápať absolútne; jej limity treba hľadať predovšetkým v ústavných princípoch a v požiadavke ochrany ďalších hodnôt, na ktorých je ústava založená a ktoré chráni. Ústavný súd môže v rámci abstraktnej kontroly ústavnosti vysloviť nesúlad len v prípadoch, ak dotknutá právna norma nerešpektuje konkrétne ústavné garancie niektorého zo základných práv, na ktoré odkazuje čl. 51 ods. 1 ústavy“. Ústavný súd sa v rozhodnutí sp. zn. PL. ÚS 11/2013 odvolal na ústavnú teóriu, podľa ktorej k reálnemu uskutočňovaniu väčšiny hospodárskych, sociálnych a kultúrnych práv sa vyžaduje určité pozitívne plnenie zo strany štátu (<i>status positivus</i>), t. j. jeho zákonný obsah a rozsah, ako aj ústavné garancie ich zabezpečovania štátom, ktoré bezprostredne súvisia s doktrínou tzv. pozitívneho záväzku štátu, ku ktorej sa ústavný súd výslovne prihlásil vo veci vedenej pod sp. zn. II. ÚS 8/96, keď uviedol, že „Pozitívnym záväzkom štátu sa chránia aj práva a slobody ustanovené v Ústave Slovenskej republiky. Obsahom pozitívneho záväzku štátu je povinnosť podniknúť opatrenia na ochranu práv, ktoré v ústave priznal občanovi...“</p> <p>Ústavný súd pri svojom rozhodovaní vychádzal zo skutočností, že právo na pomoc v hmotnej núdzi, ktoré je potrebné na zabezpečenie základných životných potrieb podľa čl. 39 v spojení s čl. 51 ods. 1 ústavy, treba vykladať ako príkaz právnomu štátu poskytnúť reálnu možnosť každému (nielen občanom Slovenskej republiky), kto sa ocitne v stave hmotnej núdze definovanej zákonom, zaistiť si pomoc aspoň na zabezpečenie minimálnych životných potrieb, ktorými sa podľa zákona o hmotnej núdzi rozumejú jedno teplé jedlo denne, nevyhnutné ošatenie a prístrešie. Z pohľadu ústavného súdu však nie je v rozpore s ústavným príkazom vyjadreným v čl. 39 ods. 2 ústavy vyžadovať aktívnu participáciu osôb na zabezpečovaní ich základných životných potrieb, pokiaľ požadované činnosti nebudú neprimerané, neodôvodnené alebo zbytočne zaťažujúce.</p> <p>Ústavný súd konformnosť požadovaného výkonu menších obecných činností v rozsahu 32 hodín mesačne ústavný súd posudzoval predovšetkým vo vzťahu k sume dávky v hmotnej núdzi 61,60 €, ktorá má byť krátená v prípade odmietnutia výkonu takýchto činností. Aj keď pri výkone činností podľa § 10 ods. 3 zákona o hmotnej núdzi nejde o výkon práce v pracovnom pomere alebo obdobnom pracovnom vzťahu, nemôže byť časový rozsah výkonu požadovaných činností v zjavnom nepomere k výške sumy krátenej dávky, v takom prípade by ústavný súd musel kvalifikovať požadované činnosti v rámci testu proporcionality ako neprimerané či zbytočne zaťažujúce. Napokon treba mať na pamäti, že osoba, ktorá bude vykonávať požadované činnosti, bude zväčša vnímať svoju prácu ako prostriedok zárobku či svojej užitočnosti a socializácie, a nie ako právny mechanizmus ochrany pred krátením dávky, ako to účelovo (politicky) vnímajú navrhovatelia. Ak cieľom napádanej právnej úpravy bolo zvýšiť efektivitu a adresnosť poskytovania štátnych finančných prostriedkov, aktivovať občanov v hmotnej núdzi a posilniť ich motiváciu pracovať, prvoradá je pozitívna motivácia takýchto osôb na výkon požadovaných činností. Ústavný súd konštatoval, že pomer časového rozsahu činností a výšky potenciálne krátenej dávky v hmotnej núdzi je pod hranicou hodinovej minimálnej mzdy, avšak i s ohľadom na okolnosť, že požiadavka na výkon menších obecných služieb podľa § 10 ods. 3 zákona o hmotnej núdzi nezakladá pracovnoprávny vzťah, ústavný súd ju považuje síce za hraničnú, ale ústavne ešte stále akceptovateľnú, najmä z hľadiska jej účelu a cieľa, ktoré treba rešpektovať, pretože v súčasnej dobe sú skutočne relevantné.</p>

Vychádzajúc z uvedenej argumentácie, ako aj z čl. 39 ods. 3 ústavy ústavný súd konštatoval, že požiadavka výkonu menších obecných služieb podľa § 10 ods. 3 zákona o hmotnej núdzi ako podmienky na poskytnutie dávky v hmotnej núdzi obstála v teste ústavnosti v plnom rozsahu, pretože napadnutá právna úprava nie je prejavom svojvôle zákonodarcu, lebo sleduje legitímny cieľ vo forme verejného záujmu, ani nepredstavuje taký intenzívny zásah do sféry hodnôt chránených ústavou, osobitne všeobecných ústavných princípov a tiež ľudských práv a základných slobôd, ktorými by bola zasiahnutá esencia dotknutého sociálneho práva. Uvedené závery nepreukázali ani porušenie ústavného princípu rovnosti, čo znamená jednak vylúčenie svojvôle pri odlišovaní subjektov a práv a jednak zákaz diskriminácie ako imanentnej súčasť právneho štátu.

Nerovnaké zaobchádzanie s poberateľmi dávky v hmotnej núdzi

Ústavný súd sa otázkou rovnosti v právach zaoberal už v celom rade svojich predchádzajúcich rozhodnutí. Stotožnil sa v nich s chápaním rovnosti, ako ju vyjadril Ústavný súd ČSFR vo svojom náleze sp. zn. PL. ÚS 22/92 z 8. októbra 1992. Ústavný súd ČSFR v ňom poňal rovnosť ako kategóriu relatívnu, ktorá vyžaduje odstránenie neodôvodnených rozdielov. Zásade rovnosti v právach je preto potrebné rozumieť tak, že právne rozlišovanie v prístupe k určitým právam nesmie byť prejavom ľubovôle, nevyplýva z nej však záver, že by každému muselo byť priznané akékoľvek právo.

Ústavný súd sa vo svojej judikatúre priklonil k rozhodovacej praxi EŠLP, v ktorej sa postupom času ustálil test slúžiaci posudzovaniu zákazu diskriminácie. Test nachádza odpovede na túto množinu otázok: a) či došlo k vyčleneniu porovnateľného jednotlivca alebo skupiny hlavne vo väzbe alebo v spojitosti s výkonom základných práv a slobôd; b) či sa tak udialo na základe kvalifikovaného kritéria alebo podobného neospravedlňovateľného dôvodu; c) pričom vyčlenenie je na príťaž jednotlivcovi alebo skupine a d) uvedené vyčlenenie nemožno ospravedlniť, pretože buď absentuje dôvod ospravedlnenia, alebo ide o neprimeraný, neproporcionálny zásah. Bez toho, aby ústavný súd popieral dôležitosť či oprávnenosť každej z uvedenej otázky, prvotne sa zamerl na posúdenie prvého a druhého kroku diskriminačného testu.

Ústavný súd pri skúmaní požiadaviek vyplývajúcich z diskriminačného testu konštatoval, že napadnuté ustanovenia zákona o hmotnej núdzi svojou podstatou nesmerujú proti určitej vymedzenej skupine, ale ich účinky sa dotýkajú homogénnej skupiny osôb, potenciálnych poberateľov dávky v hmotnej núdzi, ktorí spĺňajú podmienky ustanovené zákonom o hmotnej núdzi. Diferenciácia osôb do jednotlivých skupín, majúca na mysli poberateľov dávky s aktívnou participáciou a pasívnych poberateľov dávky v hmotnej núdzi, je až následkom aplikácie a realizácie zákona o hmotnej núdzi, a nie kritériom jeho uplatňovania. Takto vytvorené skupiny rôznych poberateľov dávok sú vo svojej podstate homogénne, *a priori* nemožno vidieť kvalifikovaný rozdiel, ktorý by spočíval v ústavou predpokladanom diferenciačnom dôvode, medzi poberateľmi dávky, ktorí vykonávajú požadované činnosti, a tými, ktorí tieto činnosti nemusia vykonávať pre nedostatok ponukových možností. Začlenenie žiadateľa o dávku do tej – ktorej skupiny (aktívna participácia alebo pasívny prijímateľ) bude závisieť jednak od jeho vlastnej schopnosti vykonávať požadované práce a jednak od ponukových možností.

Navrhovatelia okrem analyzovaného § 10 ods. 3 zákona o hmotnej núdzi namietali nesúlad aj ďalších ustanovení zákona, konkrétne nesúlad § 10 ods. 3 až 11 zákona o hmotnej núdzi vo vzťahu k všetkým označeným základným právam podľa čl. 1 ods. 1, čl. 12 ods. 1, 2 a čl. 39 ods. 2 ústavy, avšak podstata návrhu smerovala len proti ustanoveniu § 10 ods. 3 zákona o hmotnej núdzi, ostatné ustanovenia zákona boli namietané len z dôvodu, že „v § 10 sú odseky 3 až 11 navzájom previazané“. Preto navrhovatelia ani nepredniesli osobitnú argumentáciu k ďalším označeným ustanoveniam zákona, len k tým, ku ktorým sa ústavný súd v odôvodnení tohto nálezu vyjadril. Z tohto dôvodu ústavný súd nevyhovel návrhu ako celku bez bližšieho vyjadrenia k ďalším napádaným ustanoveniam, ktoré sú na § 10 ods. 3 zákona o hmotnej núdzi vecne naviazané.

Ústavný súd na základe uvedených skutočností dospel k záveru, že napadnuté ustanovenia nie sú v rozpore s ústavným poriadkom Slovenskej republiky, a návrhu preto nevyhovel.

Odišné stanovisko sudkyne Ľudmily Gajdošikovej

S výrokom a ani s odôvodnením prijatého nálezu nesúhlasím z týchto dôvodov:

Väčšina pléna ústavného súdu sa na jednej strane stotožnila s právnym názorom, že „podstata návrhu smerovala len proti ustanoveniu § 10 ods. 3 zákona o hmotnej núdzi, ostatné ustanovenia zákona boli namietané len z dôvodu, že v § 10 sú odseky 3 až 11 navzájom previazané“, na druhej strane rezignovala na vnútornú diferenciáciu

	<p>jednotlivých foriem pracovnej činnosti uvedených v § 10 ods. 3, ktoré podliehajú rôznym diferenciacným kritériám posudzovania ich ústavnej akceptovateľnosti z hľadiska medzinárodných dohovorov o nútenej a povinnej práci, ktorými je Slovenská republika viazaná. Podľa môjho názoru sa táto otázka týka aj iných odsekov § 10 zákona o hmotnej núdzi, nielen jeho odseku 3, dokonca s nimi priamo súvisí. Poukazujem pritom na to, že navrhovatelia nesúladi napadnutých ustanovení zákona o pomoci v hmotnej núdzi s čl. 1 ods. 1 ústavy namietali. Tým, že väčšina pléna ústavného súdu, či už vedome, alebo nie, sa uvedeným problémom nezaoberala a v náleze sa k tomuto problému nevyjadrila, rezignovala na posúdenie napadnutých ustanovení zákona o hmotnej núdzi s čl. 1 ods. 1 ústavy.</p> <p>Ústavný súd už pri svojej rozhodovacej činnosti vyslovil, že „<i>diferencované zabezpečenie základných životných podmienok... neznamená, že ide o nesúladi s čl. 39 ods. 2 ústavy... práve vzhľadom na to, že absencia definovania základných životných podmienok umožňuje zákonodarcovi zväziť, akým spôsobom zabezpečenie tohto základného práva zrealizuje; tak mu to nakoniec ukladá aj čl. 39 ods. 3 ústavy (zákonom upraviť podrobnosti aj o tomto sociálnom práve)...</i>“ Vo veci sp. zn. PL. ÚS 8/2014 však o tento problém nejde. Ide o to, či v súvislosti s riešením hmotnej núdze je ústavne akceptovateľné vnášať ako podmienku poskytnutia minimálnej úrovne príjmového zabezpečenia dávkou hmotnej núdze osobám v hmotnej núdzi ďalšiu podmienku pod hrozbou jej zníženia, resp. odňatia do úrovne dávky sociálnej pomoci pre jednotlivca, ktorá je dnes ustanovená v zákone o hmotnej núdzi absolútnou sumou na úrovni nižšej, ako je jedna tretina životného minima pre jednotlivca, ako minimálnej hranice príjmu, pod ktorou nastáva stav jeho hmotnej núdze.</p> <p>K záveru, že namietanými ustanoveniami zákona o hmotnej núdzi nedochádza k nerovnakému zaobchádzaniu s poberateľmi dávky v hmotnej núdzi, ku ktorému dospela väčšina pléna ústavného súdu na základe štandardne uplatňovaného testu diskriminácie, uvádzam toto: Ústavný súd pri svojej rozhodovacej činnosti už vyslovil, že „<i>porušenie princípu rovnosti nemožno posudzovať len z kvantitatívneho hľadiska diferencovaného určenia súm dávky sociálnej pomoci, t. j. z posúdenia len jednej kvantitatívnej veličiny...</i>“.</p> <p>V danom prípade zákon o hmotnej núdzi priamo v § 10 vytvára dve skupiny osôb s referenčným kritériom</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ustanovenia povinnosti zúčastniť sa na určitom druhu dobrovoľníckej (pracovnej) činnosti u vedenej v § 10 ods. 3 písm. a) až c); 2. oslobodenia od tejto povinnosti uvedenej v bode 1 v zákone ustanovených prípadoch. <p>Podľa môjho názoru takéto vytvorenie dvoch skupín osôb neodôvodnene zakladá dve diametrálne odlišné a ťažko kompatibilné referenčné kritériá vyúsťujúce do ďalších diferencovaných zákonných podmienok na priznanie dávky v hmotnej núdzi, čo má z ústavného hľadiska podľa mňa diskriminačnú povahu.</p>
<p>použité odkazy na relevantnú judikatúru ústavného súdu, EŠLP a iných súdov</p>	<p>Ústavný súd SR: PL. ÚS 37/95, PL. ÚS 3/04, PL. ÚS 10/04, PL. ÚS 1/2012 Ústavný súd ČSFR: PL. ÚS 22/92 EŠLP: Clift c. Spojené kráľovstvo, Peterka c. Česká republika, Engel a spol. c. Nemecko</p>

<p>spisová značka</p>	<p>PL. ÚS 12/2014</p>
<p>sudca spravodajca</p>	<p>Marianna Mochnáčová</p>
<p>druh konania</p>	<p>Podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) Ústavy Slovenskej republiky</p>
<p>druh rozhodnutia a spôsob vybavenia</p>	<p>nález – návrhu nevyhovuje</p>
<p>dátum rozhodnutia</p>	<p>10. júna 2015</p>
<p>dotknuté články ústavy, ústavných zákonov a medzinárodných zmlúv</p>	<p>čl. 12 ods. 1 a 2 Ústavy Slovenskej republiky čl. 13 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky</p>
<p>skutkový stav a základné fakty</p>	<p>Ústavnému súdu bol doručený návrh 41 poslancov Národnej rady Slovenskej republiky na začatie konania o súlade § 261 ods. 1 prvej vety v časti „je po vzniku nároku na starobný dôchodok nepretržite zamestnaný k 31. decembru 2003“ a § 262 ods. 1 prvej vety v časti „je po vzniku nároku na pomerný starobný dôchodok nepretržite zamestnaný k 31. decembru 2003“ zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov s čl. 12 ods. 1 a 2 a čl. 13 ods. 3 ústavy v spojitosti s čl. 39 ods. 1 ústavy.</p> <p>Navrhovatelia vyslovili názor, že napadnuté ustanovenia zákona o sociálnom poistení odporujú základným ústavným princípom zakotveným v čl. 12 ods. 1 a 2 a čl. 13 ods. 3 ústavy a súčasne zasahujú do základného práva na hmotné zabezpečenie v starobe</p>

	<p>garantovaného v čl. 39 ods. 1 ústavy. Nerešpektovanie uvedených ústavných princípov vyplýva podľa navrhovateľov zo skutočnosti, že nesplnenie podmienky nepretržitosti zamestnania hoci len v rozsahu jedného dňa k 31. decembru 2003 nepripúšťalo vykonanie porovnávacieho prepočtu dôchodkovej dávky, suma ktorej sa tak určila podľa právnych predpisov účinných do 31. decembra 2003, ktorá bola v prípade poistencov s vyššími príjmami zo zárobkovej činnosti nižšia ako suma, ktorá by bola stanovená podľa zákona o sociálnom poistení účinného od 1. januára 2004. V dôsledku splnenia, resp. nesplnenia podmienky nepretržitého zamestnania sa tak v identických prípadoch aplikovala rôzna právna úprava, ktorá priamo ovplyvnila úroveň primeranosti hmotného zabezpečenia v starobe podľa čl. 39 ods. 1 ústavy. Podľa navrhovateľov je v rozpore s princípom zákazu diskriminácie garantovaným v čl. 13 ods. 3 ústavy, ak zákonodarca rozlišuje medzi osobami nachádzajúcimi sa v porovnateľnej situácii a nepriznáva im rovnaké práva, a to bez toho, aby na takéto rozlišovanie existovali dostatočné dôvody.</p> <p>Zo štrukturálneho členenia zákona o sociálnom poistení je zrejmé, že navrhovateľmi napadnuté ustanovenia sú v rámci celkovej systematiky zákona zaradené medzi „Prechodné ustanovenia“, ktorých účelom bolo vyriešiť transformáciu právnych vzťahov a právne relevantných skutočností k úpravám účinným od 1. januára 2004. Týmito ustanoveniami zákonodarca určuje pravidlá zmeny právneho stavu, t. j. určuje, ako sa vysporiadať so zánikom účinnosti starej právnej normy, ktorej prestávajú podliehať právne vzťahy a skutočnosti, ktoré však súčasne tým istým okamihom začínajú podliehať účinnosti novej právnej normy. Ich funkciou je zabezpečiť v zásade plynulý prechod z dosiaľ platného a účinného režimu právnej úpravy spoločenských vzťahov do ich nového právneho režimu s tým, že sa nimi má eliminovať právne vákuum navodzujúce právnu neistotu a majú sa jasne určiť pravidlá aplikácie starej, resp. aj novej právnej úpravy na už v minulosti vzniknuté právne vzťahy.</p>
<p>ratio decidendi</p>	<p>Ústavný súd konštatoval, že na základe zákona o sociálnom poistení došlo s účinnosťou od 1. januára 2004 k podstatnej zmene dovtedajšieho systému dôchodkového zabezpečenia na systém dôchodkového poistenia ako I. piliera dôchodkového systému založeného na priebežnom financovaní, v ktorom sa kombinuje princíp sociálnej solidarity s princípom zásluhovosti, ktoré sa premietajú aj do výpočtu dôchodkovej dávky.</p> <p>K námietke navrhovateľov, že napadnutými ustanoveniami zákona bol porušený princíp zákazu diskriminácie zaručený v čl. 13 ods. 3 ústavy ústavný súd podotkol, že čl. 12 ods. 1 ústavy nie je garanciou absolútnej rovnosti, ale je ústavnou zárukou ochrany osôb proti diskriminácii zo strany orgánov verejnej moci. Ustanovenie čl. 13 ods. 3 ústavy zakotvuje zásadu, v zmysle ktorej zákonné obmedzovanie základných práv a slobôd je možné za splnenia podmienky, že bude platiť pre všetky prípady, ktoré spĺňajú ustanovené podmienky, rovnako. Ústavný súd tiež konštatoval, že princíp rovnosti je ovplyvnený vývojom, čím môže byť jeho obsah najmä v oblasti sociálnych práv poznačený. Mnohé medzinárodné organizácie vo svojich rozhodnutiach vychádzajú z toho, že nie každé nerovné zaobchádzanie s rôznymi subjektmi je možné kvalifikovať ako porušenie princípu rovnosti, teda ako porušenie zákazu diskriminácie subjektov v porovnaní s inými subjektmi. Výbor OSN pre ľudské práva vo Všeobecnom odporúčaní č. 18 vyslovil názor, že nie každé rozdielne zaobchádzanie predstavuje diskrimináciu, ak kritériá pre takéto zaobchádzanie sú prijateľné a objektívne a ak toto zaobchádzanie smeruje k dosiahnutiu cieľa, ktorý sa podľa Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach považuje za legitímny. Pri skúmaní otázky, či v konkrétnom prípade došlo alebo nedošlo k porušeniu ústavného princípu rovnosti pred zákonom, treba najprv preskúmať to, či pri obmedzení niektorého základného práva alebo slobody bol alebo nebol rešpektovaný príkaz vyjadrený v čl. 13 ods. 3 ústavy, podľa ktorého zákonné obmedzenia základných práv a slobôd musia platiť pre všetky prípady, ktoré spĺňajú ustanovené podmienky, t. j. z hľadiska skúmania porušenia princípu rovnosti pri obmedzovaní niektorého základného práva alebo slobody je nemysliteľná interpretácia a aplikácia ustanovení čl. 12 ods. 1 prvej vety a čl. 12 ods. 2 ústavy bez spojenia s čl. 13 ods. 3 ústavy. Ústavný súd preto posudzoval, či namietané ustanovenia zákona skutočne zvyhodňujú, resp. znevýhodňujú určité skupiny osôb v takom rozsahu a intenzite, že toto zvyhodnenie, resp. znevýhodnenie zasahuje do princípu rovnosti, a či ani vyvažovaním iným princípom (princípom proporcionality, primeranosti) nemožno považovať diferencované hmotné zabezpečenie životnej úrovne v podobe rozdielnych dôchodkových dávok za ústavne únosné a akceptovateľné.</p> <p>Podľa názoru ústavného súdu stanovením v podstate akéhokoľvek rozlišovacieho kritéria dochádza k vytváraniu skupín subjektov s rozdielnymi oprávneniami a povinnosťami. Úlohou ústavného súdu pri ich prieskume je rozlíšiť, či ide o ústavne</p>

ospravedliteľné a základným ústavným princípom zodpovedajúce odlišnosti alebo o arbitrárnu nerovnosť a diskrimináciu určitej skupiny osôb.

Ústavný súd sa v danom prípade berúc do úvahy už uvedené východiská a názory priklonil k rozhodovacej praxi EŠLP, v ktorej sa ustálil test diskriminácie, ktorý sa vo všeobecnosti člení na zisťovanie, či a) v posudzovanom prípade ide o rovnaké alebo objektívne porovnateľné subjekty (prvý krok), b) sa nerovnaké zaobchádzanie opiera o ústavne prípustný dôvod nerovnakého zaobchádzania (druhý krok), c) porušenie rovnosti spôsobuje ujmy (tretí krok), d) zásah možno alebo nemožno ospravedlniť (štvrtý krok).

Aplikujúc prvý krok testu na namietané ustanovenia zákona o sociálnom poistení ústavný súd konštatoval, že uvedenou právnou úpravou, v rámci ktorej bola stanovená podmienka „*nepretržitosti*“ zamestnania ako základný odlišovací parameter pre možnosť alebo vylúčenie vykonania porovnávacieho prepočtu dôchodkovej dávky podľa oboch právnych úprav (predchádzajúcej i novej), nedošlo k vylúčeniu žiadnej skupiny fyzických osôb z nároku na priznanie starobného dôchodku, resp. pomerného starobného dôchodku. V prípade poistencov, na ktorých sa napadnuté ustanovenia nevzťahujú z dôvodu nespĺnenia podmienky nepretržitosti zamestnania, je ich základné právo na primerané hmotné zabezpečenie v starobe zabezpečené prostredníctvom § 261 ods. 2 a 4 zákona o sociálnom poistení a § 262 ods. 2 až 4 zákona o sociálnom poistení.

Pri posudzovaní druhého kroku ústavný súd pripustil, že na základe napadnutých ustanovení zákona o sociálnom poistení reálne môže dochádzať k nerovnakému zaobchádzaniu so skupinou poistencov, ktorí nespĺnili podmienku nepretržitého zamestnania po vzniku nároku na dôchodkovú dávku ku dňu účinnosti zákona o sociálnom poistení oproti poistencom, ktorí túto podmienku splnili. Ústavný súd však súčasne konštatoval, že v danom prípade zákonodarca odôvodnene diferencoval nároky skupiny fyzických osôb, ktorým síce vznikol nárok na starobný dôchodok podľa právnych predpisov účinných do 31. decembra 2013, ale z dôvodu pokračovania v zamestnaní ku dňu účinnosti zákona o sociálnom poistení dôchodkovú dávku nepoberali, vychádzajúc pritom z predchádzajúcej právnej úpravy, ktorá v zásade nepripúšťala vyplácanie starobného dôchodku z dôvodu ďalšieho zamestnania. Samotné rozlišovanie poistencov z hľadiska ne/splnenia podmienky „*nepretržitosti*“ zamestnania je podľa názoru ústavného súdu ústavne akceptovateľné a nemožno ho považovať za ústavne neprijateľné právne riešenie, ktoré určitý okruh fyzických osôb neodôvodnene zvyhodňuje, a to najmä za situácie, ak napadnuté ustanovenia zákona o sociálnom poistení platia pre všetkých poistencov spĺňajúcich zákonom ustanovené podmienky rovnako.

Pri hodnotení tretieho kroku ústavný súd konštatoval, že základné právo na primerané zabezpečenie v starobe nie je napadnutými ustanoveniami zákona o sociálnom poistení obmedzené. Každá fyzická osoba má v prípade splnenia zákonom ustanovených podmienok nárok na výplatu dôchodkovej dávky, ktorej výška nie je závislá len od aplikácie predchádzajúcej alebo novej právnej úpravy v oblasti dôchodkových dávok ale je výrazne ovplyvnená aj počtom odpracovaných rokov, výškou mzdy a aktuálnou dôchodkovou hodnotou. Na základe uvedeného bol ústavný súd toho názoru, že možnosť vykonania porovnávacieho prepočtu starobného dôchodku, resp. pomerného starobného dôchodku podľa oboch právnych úprav pri tej časti poistencov, ktorým z dôvodu nepretržitosti zamestnania nemohol byť priznaný dôchodok, oproti fyzickým osobám, ktoré takú možnosť mali (ale ju nevyužili), nemožno považovať za zásah do princípu rovnosti alebo zákazu diskriminácie založený na ľubovôli zákonodarcu.

V rámci štvrtého kroku testu diskriminácie ústavný súd konštatoval, že podmienka výkonu zamestnania v danom prípade sprísnená naplnením kritéria „*nepretržitosti*“ k určitému dátumu ako dôvod na diferencované priznávanie starobných dôchodkov, resp. pomerných starobných dôchodkov, nie je identifikovaná so žiadnymi ústavou v čl. 12 ods. 2 zakázanými diskriminačnými dôvodmi, teda nemôže vykazovať relevantný faktický a v nadväznosti na to aj akýkoľvek právom uznaný vplyv na plnenie pozitívneho záväzku štátu na primerané hmotné zabezpečenie v starobe, a preto nie je ani zásahom do navrhovateľmi označených základných práv.

Vychádzajúc z uvedených skutočností ústavný súd návrhu skupiny 41 poslancov Národnej rady Slovenskej republiky nevyhovel.

Odlíšné stanovisko sudcu Lajosa Mészárosa

Nález ústavného súdu sp. zn. PL. ÚS 12/2014 som podporil, pretože súhlasím s jeho výrokom. Predsa sa však domnievam, že v odôvodnení nálezu zaniká niekoľko myšlienok, ktoré ja považujem za podstatné.

Z pohľadu nárokov na dôchodkové dávky prechodné ustanovenia rozlišujú primárne 3

kategórie osôb s nárokom na dôchodkovú dávku.

I. kategória – podľa § 259 ods. 1 zákona o sociálnom poistení, ktorý reguluje situáciu, keď fyzickej osobe vznikne nárok na dávku dôchodkového zabezpečenia (teraz dôchodkového poistenia) pred 1. januárom 2004, táto osoba požiada o priznanie a výplatu tejto dávky dôchodkového zabezpečenia pred 1. januárom 2004, konanie o tejto žiadosti sa začalo pred 1. januárom 2004, avšak sa právoplatne neskončilo pred 1. januárom 2004, a teda pokračuje za platnosti a účinnosti zákona o sociálnom poistení. Podľa § 259 ods. 1 zákona o sociálnom poistení sa o týchto nárokoch rozhodne podľa predpisov účinných do 31. decembra 2003.

II. kategória – podľa § 260 ods. 1 zákona o sociálnom poistení nárok na výplatu starobného dôchodku a pomerného starobného dôchodku, ktoré boli priznané podľa predpisov účinných pred 1. januárom 2004, sa posudzuje po 31. decembri 2003 podľa predpisu účinného od 1. januára 2004.

III. kategória – fyzickej osobe vznikne nárok na dávku dôchodkového zabezpečenia (teraz dôchodkového poistenia) pred 1. januárom 2004, táto osoba nepožiada o priznanie a vyplácanie dávky dôchodkového zabezpečenia za platnosti a účinnosti zákona o sociálnom poistení po 1. januári 2004. Na takto konštruovanom základe zákon o sociálnom poistení delí ďalej III. kategóriu do 2 podkategórií.

Podkategória IIIa – fyzickej osobe vznikne nárok na dávku dôchodkového zabezpečenia pred 1. januárom 2004, táto osoba nepožiada o priznanie a výplatu tejto dávky dôchodkového zabezpečenia pred 1. januárom 2004, je po vzniku nároku na starobný dôchodok nepretržite zamestnaná k 31. decembru 2003 a požiada o priznanie a vyplácanie dávky dôchodkového zabezpečenia za platnosti a účinnosti zákona o sociálnom poistení po 1. januári 2004. Tejto osobe sa dávka dôchodkového poistenia vypočíta podľa zákona o sociálnom poistení platnom po 1. januári 2004.

Podkategória IIIb – fyzickej osobe vznikne nárok na dávku dôchodkového zabezpečenia pred 1. januárom 2004, táto osoba nepožiada o priznanie a výplatu tejto dávky dôchodkového zabezpečenia pred 1. januárom 2004, nie je po vzniku nároku nepretržite zamestnaná k 31. decembru 2003 a požiada o priznanie a vyplácanie dávky dôchodkového zabezpečenia za platnosti a účinnosti zákona o sociálnom poistení po 1. januári 2004. Tejto osobe sa dávka dôchodkového zabezpečenia vypočíta podľa zákona č. 100/1988 Zb. o sociálnom zabezpečení účinného do 31. decembra 2003.

Skupina poslancov z celej rady „starodôchodcov“ poukázala iba na „špičku ľadovca“, teda podkategóriu IIIb, pričom vo svojej podstate skupina poslancov namietala, že pri tejto podkategórii IIIb sú „starodôchodcovia“ v porovnaní s osobami podkategórie IIIa vo všeobecnosti znevýhodnení z dôvodu, že sa na výpočet ich dôchodkovej dávky aplikuje zákon č. 100/1988 Zb. o sociálnom zabezpečení, a nie zákon o sociálnom poistení. Je však potrebné uviesť, že kým „starodôchodca“ v podkategórii IIIa je po vzniku nároku na starobný dôchodok za platnosti a účinnosti zákona č. 100/1988 Zb. o sociálnom zabezpečení nepretržite zamestnaný k 31. decembru 2003, „starodôchodca“ v podkategórii IIIb nie je po vzniku nároku na starobný dôchodok za platnosti a účinnosti zákona č. 100/1988 Zb. o sociálnom zabezpečení nepretržite zamestnaný k 31. decembru 2003, čím nemožno hovoriť o rovnakom postavení a výsledok zohľadnenia kontinuálneho zamestnania „starodôchodcu“ podkategórie IIIa spočívajúci v jeho „odmenení“ formou aplikácie výpočtu dôchodkovej dávky podľa zákona o sociálnom poistení plne korešponduje s politikou nového systému sociálneho zabezpečenia – politikou zásluhovosti.

Po ďalšie, skupina poslancov svojou argumentáciou napadla *en block* zvolenú politiku štátu – úpravu systému sociálneho poistenia na princípe zásluhovosti. V tomto smere má zákonodarca však širokú diskreciu pre zvolenie konkrétnej dôchodkovej politiky a samotná zmena systému zo zabezpečovacieho – solidárneho na poistný – zásluhový nie je z ústavného hľadiska ničím vadná.

Relevantnou štrukturálnou otázkou v spojitosti s citovanými prechodnými ustanoveniami zákona o sociálnom poistení a kategóriami I až IIIb však je, či zákonodarca myslel na jednotlivé prípady, kde dvaja poberatelia dôchodkovej dávky, ktorí celý svoj ekonomicky produktívny život vykonávali to isté povolanie, u toho istého zamestnávateľa, v rovnakej dĺžke a pri tej istej výške mzdy, môžu mať až príliš rozdielne výšky dôchodkovej dávky z dôvodu rozdielneho spôsobu výpočtu dôchodkovej dávky. Takto však skupina poslancov otázku nepoložila, a aj preto som v tomto prípade hlasoval za výrok nálezu. Avšak po detailnom oboznámení sa s návrhom skupiny poslancov som nadobudol presvedčenie, že ideovým základom a otcom myšlienky podania návrhu skupiny poslancov bola práve už uvedená a v spoločnosti rezonujúca otázka, ktorú

	skupina poslancov tentokrát nepresne uchopila. Aj preto som považoval za potrebné pripojiť k nálezu toto doplňujúce stanovisko.
použité odkazy na relevantnú judikatúru ústavného súdu, ESEP a iných súdov	Ústavný súd SR: PL. ÚS 21/00, PL. ÚS 10/02, PL. ÚS 3/04, PL. ÚS 16/08, PL. ÚS 19/08, PL. ÚS 11/2013, II. ÚS 5/03 ESEP: Kiyutin c. Rusko, Karlheim Schmidt c. Nemecko, Ponomaryov c. Bulharsko, Unal Tekeli c. Turecko Ústavný súd ČR: PL. ÚS 8/07, PL. ÚS 1/08, PL. ÚS 2/08

Uznesenia:

spisová značka	PL. ÚS 22/2014
sudca spravodajca	Marianna Mochnáčová
druh konania	Podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) Ústavy Slovenskej republiky
druh rozhodnutia a spôsob vybavenia	uznesenie – návrh zamietá
dátum rozhodnutia	20. mája 2015
dotknuté články ústavy, ústavných zákonov a medzinárodných zmlúv	čl. 8 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd
skutkový stav a základné fakty	<p>Ústavnému súdu bol doručený návrh okresného súdu na začatie konania o súlade § 93 ods. 1 zákona o rodine s čl. 8 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.</p> <p>Navrhovateľ namietal nesúlad uvedeného ustanovenia z dôvodu, že po uplynutí zapieracej lehoty troch rokov odo dňa určenia otcovstva súhlasným vyhlásením rodičov, t. j. podľa druhej domnienky, ktorá neskončí pred uplynutím troch rokov od narodenia dieťaťa, právny, alebo „matrikový“ otec, ktorý sa dozvie o skutočnostiach spochybňujúcich jeho otcovstvo, resp. o skutočnostiach preukazujúcich, že nie je biologickým otcom dieťaťa, nemá k dispozícii žiadny účinný prostriedok nápravy na zapretie otcovstva k dieťaťu, resp. na zmenu svojho právneho statusu vo vzťahu k dieťaťu. Navrhovateľ vo svojej argumentácii namietal, že napadnuté ustanovenie nie je v súlade s čl. 8 dohovoru, pretože právny otec, ktorý z objektívnych dôvodov bez svojho zavinenia uvedením do omylu zo strany matky dieťaťa zistí, že nie je biologickým otcom dieťaťa a zmeškal zákonnú lehotu podľa ustanovenia § 93 ods. 1 zákona o rodine, nemá žiadnu zákonnú možnosť uplatniť si zrušenie otcovstva a legálne zmeniť svoj právny status vo vzťahu k „<i>biologicky cudziemu</i>“ dieťaťu.</p>
ratio decidendi	<p>Cieľom druhej domnienky otcovstva je stabilizovať právne pomery dieťaťa žijúceho mimo manželského zväzku rodičov v záujme ochrany jeho práv. Zákon o rodine zároveň poskytuje mužovi, ktorého otcovstvo bolo určené súhlasným vyhlásením rodičov, lehotu na zapretie otcovstva, ktorá je prostriedkom, ktorý by mal zabezpečovať zosúladenie právneho a biologického otcovstva.</p> <p>Podľa názoru ústavného súdu okrem skutočnosti, že pri určení otcovstva podľa druhej domnienky zákon o rodine požaduje aktívne konanie otca dieťaťa, je potrebné v tomto prípade zdôrazniť aj skutočnosť, že realizáciou uvedeného právneho úkonu muž realizujúci súhlasné vyhlásenie rodičov vyjadrením svojho prejavu vôle preberá na seba dlhodobé a mimoriadne vážne záväzky vyplývajúce z obsahu statusu otcovstva, ktoré smeruje vždy k zabezpečeniu materiálnych i nemateriálnych podmienok výživy a výchovy dieťaťa. Vzhľadom na charakter záväzkov, ktoré na seba muž takýmto právnym úkonom, resp. súhlasným vyhlásením rodičov prevezme, je podľa ústavného súdu nepravdepodobné, resp. iba výnimočné, aby takéto vyhlásenie urobil muž, ktorý by si bol vopred vedomý toho, že nie je biologickým otcom dieťaťa, resp. muž vedomý si okolností vylučujúcich jeho otcovstvo k dieťaťu.</p> <p>Prípadný nesúlad právneho a biologického otcovstva výrazným spôsobom zasahuje do súkromnej sféry právneho otca. Takýto zásah nadobúda osobitnú intenzitu v prípade, ak právny otec napriek dobromyseľnosti o svojom biologickom otcovstve k dieťaťu v čase nadobudnutia statusu otcovstva je podľa platného právneho poriadku aj po zistení uvedeného nesúladu povinný plniť si svoje rodičovské práva a povinnosti. Stav nesúladu právneho a biologického otcovstva zasahuje aj samotné dieťa, napr. v jeho práve poznať svojich biologických rodičov, a taktiež koliduje s právami biologického otca dieťaťa, ktorý sa usiluje dosiahnuť status právneho otca, ako aj s právami matky dieťaťa. V danom</p>

prípade dochádza k stretu protichodných záujmov, ktoré na strane jednej predstavujú právna istota a záujem dieťaťa a na strane druhej právo právneho otca zrušiť svoje otcovstvo, t. j. právo na zapretie otcovstva v prípade, že nie je biologickým otcom, pričom právna úprava by mala zabezpečovať spravodlivú rovnováhu týchto protichodných záujmov.

Pokiaľ právny otec po uplynutí zákonnej zapieracej lehoty zistí, že v čase uskutočnenia súhlasného vyhlásenia rodičov konal v nevedomom omyle, t. j. okolnosti relevantné pre jeho rozhodnutie boli iné ako tie, z ktorých vychádzal pri uskutočnení uvedeného právneho úkonu, malo by mu byť umožnené usporiadať svoje vzťahy podľa nových podmienok, resp. zistených relevantných okolností, pretože opačný záver by ho podľa názoru ústavného súdu oberal o slobodnú vôľu a neprímerane by zasahoval do jeho práva na súkromie. Nerovnaké zaobchádzanie s právnym otcom určeným podľa prvej domnienky a právnym otcom určeným podľa druhej domnienky vo vzťahu k poskytnutiu možnosti podať zapieraciu žalobu v subjektívnej lehote plynúcej od momentu, od ktorého sa právny otec dozvie, že nie je biologickým otcom dieťaťa, len z toho dôvodu, že právny otec určený podľa druhej domnienky žije v inej forme spolužitia, ako je manželstvo, nemožno z pohľadu jeho práva na súkromie považovať za akceptovateľné.

Zo znenia § 93 ods. 1 zákona o rodine je zrejmé, že uvedená právna úprava neberie ohľad na prípady, v ktorých sa rozhodujúca skutočnosť, t. j. biologická realita dieťaťa stane známou až po uplynutí zákonnej zapieracej lehoty, a neumožňuje pri posudzovaní uplatnených práv preskúmať konkrétne okolnosti prípadu a zvážiť váhu záujmov dotknutých subjektov. Napriek všeobecnej požiadavke na spravodlivom usporiadaní vzťahov, resp. na spravodlivom vyvážení všetkých dotknutých záujmov v prípade zistenia právneho otca, že nie je biologickým otcom dieťaťa, až po uplynutí zapieracej lehoty, sa tento nemá možnosť slobodne a vedome rozhodnúť, či zotrvá v už založenom právnom vzťahu s dieťaťom, alebo sa rozhodne využiť právne prostriedky smerujúce k jeho ukončeniu.

Z uvedeného vyplýva, že napadnuté ustanovenie § 93 ods. 1 zákona o rodine neposkytuje dostatočnú ochranu záujmom všetkých dotknutých subjektov, resp. nezohľadňuje dostatočné právo právneho otca na zosúladenie biologického a právneho otcovstva. Právny otec nemá opravný prostriedok, ktorým by sa mohol brániť proti neprímeranému zásahu do svojich práv. Napadnuté ustanovenia preto neprímerane zasahuje do jeho práva na súkromie podľa čl. 8 ods. 1 dohovoru.

Vzhľadom na uvedené bol plénum ústavného súdu predložený tento návrh sudkyne spravodajkyne na rozhodnutie: „Ustanovenie § 93 ods. 1 zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov nie je v súlade s čl. 8 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.“

Podľa § 4 ods. 3 zákona o ústavnom súde plénum ústavného súdu sa uznáša nadpolovičnou väčšinou všetkých sudcov. Ak sa táto väčšina nedosiahne, návrh sa zamietne.

V danom prípade na rokovaní a rozhodovaní pléna ústavného súdu boli prítomní desiaty sudcovia, za návrh malo hlasovať minimálne 7 sudcov. Pretože pri hlasovaní o návrhu sudkyne spravodajkyne nebola dosiahnutá nadpolovičná väčšina hlasov všetkých sudcov, návrh bol podľa čl. 131 ods. 1 druhej a tretej vety Ústavy Slovenskej republiky a § 4 ods. 3 zákona o ústavnom súde zamietnutý.

Odlíšne stanovisko sudcu Lajosa Mészárosa

Pretože nesúhlasím s výrokom, aj keď v istom zmysle súhlasím s aktuálnym právnym výsledkom veci, pripájam k uzneseniu sp. zn. PL. ÚS 22/2014 odlíšne stanovisko. V disente polemizujem jednak s argumentmi, ktoré sú v návrhu sudkyne spravodajkyne a sú súčasťou uznesenia ako prejav otvorenosti ústavného súdu, ako aj s koncepciou procesného zamietania.

Rovnako ako v predchádzajúcej veci ústavnosti koncepcie zapieracej lehoty sp. zn. PL. ÚS 1/2010, tak ako som sa vyjadril vo vtedajšom disente, som presvedčený, že ústavne problematické je skôr to, čo v zákone nie je než to, čo v zákone je. Trojročná, v podstate objektívna lehota, v rámci ktorej má matrikový otec nárok na zapretie otcovstva je úplne postačujúca. To, čo právnej úprave chýba, je nenárokovaná možnosť zaprieť otcovstvo počas celého behu života. Ak by som mal svoj názor vyjadriť legislatívnou rečou, bolo by to v podstate takto: § 96 zákona o rodine znie: *(1) Ak je to potrebné v záujme dieťaťa alebo rodiča a ak uplynula rodičom dieťaťa lehota ustanovená na zapretie otcovstva, môže súd na návrh dieťaťa alebo rodiča rozhodnúť o prípustnosti zapretia otcovstva. V tomto konaní musí byť maloleté dieťaťa zastúpené kolíznym opatrovníkom. (2) Ak súd rozhodne tak, že návrhu podanému podľa odseku 1 vyhovie a určí, že zapretie otcovstva po uplynutí*

	<p><i>zákonnej lehoty je v záujme dieťaťa alebo rodiča, môže dieťa alebo rodič po právoplatnosti tohto rozhodnutia podať návrh na zapretie otcovstva. (3) Ak jeden z rodičov nežije, môže dieťa podať návrh na zapretie otcovstva proti druhému rodičovi; ak nežije ani jeden z rodičov, návrh nemožno podať.</i> Dokonca podľa jedného názoru z našej dielne by nenáročná možnosť zaprieť otcovstvo počas celého behu života mala byť jedinou zákonnou možnosťou zapierania. Niektoré úpravy rozumne rozlišujú režim dieťaťa neplnoletého a dieťaťa dospelého.</p> <p>O vzťahu kultúry a legislatívy a tiež ústavnosti nám napovie vývoj zmyslu právnych úprav zapierania. Do roku 1950 bolo základným účelom predpisov o určovaní otcovstva ustálenie, či je dieťa manželské alebo nemanželské. Neskôr je právna úprava nastavená tak, aby bol dieťaťu ustálený nejaký otec, ak sa nepreukáže opak domnienok. Táto koncepcia sa v posledných rokoch prelína s novými poznatkami v genetike a s konštitucionalizáciou rodinného práva. Paralelne k tomu prebieha ďalší trend, trend opravných prostriedkov. Žijeme v ére procesných práv, v ére opravných prostriedkov. Opravných prostriedkov opravných prostriedkov. Nechceme akceptovať, že niekedy je pre všetkých rozumnejšie, aby bola vec definitívne uzavretá. V tejto atmosfére, v súčte týchto trendov, nie je jednoduché vyvážiť jednotlivé protichodné záujmy pri zapieraní otcovstva. Nemyslím si, že zosúladenie právneho stavu s biologickým je vždy ideálne pre právny a ľudský mier. Zdá sa mi, že zapieranie otcovstva je práve takou situáciou, keď by všeobecný súd v režime nenáročného zapierania vyvažoval vzájomne protichodné hodnoty, napríklad s pomocou Alexyho formule. Alebo aj neprotichodné hodnoty, ako to bolo vo veci Paulík v. Slovenská republika z 10. októbra 2006. Rozmanitosť životných situácií niekedy neumožňuje uzákonenie nejakých presných štandardov pre rozhodovanie súdov.</p> <p>Ak by ústavný súd návrhu vyhovel, v zákone by počas dlhého legislatívneho procesu vôbec chýbal titul na zapieranie otcovstva pri súhlasnom vyhlásení. To by favorizovalo len dieťa. Argument všeobecnou určovacou žalobou podľa § 80 písm. c) OSP neobstojí, pretože v rodinnom práve prevláda názor, že z explicitnosti určovacích žalôb uvedených v kódexe, zákone o rodine vyplýva, že iné nie sú prípustné. Riešením mohlo byť len dočasné „vyrezanie“ lehôt z § 93 ods. 1 zákona o rodine. To by favorizovalo otca. Táto právna situácia bola tiež podporným „demotívom“ na nevyhovenie návrhu.</p> <p>Procesné zamietanie návrhov a zvlášť návrhov v konkrétnej kontrole ústavnosti týkajúcich sa subjektívnych práv je prax nedobrá. V disente k uzneseniu sp. zn. PL. ÚS 16/2014 som navrhol, „aby sa rokovalo o návrhu sudcu spravodajcu, resp. o protinávru, nezabúdajúc na pôdorys návrhu navrhovateľa tak, aby sa v diskusii našla zhoda pre najkompromisnejší návrh, avšak ak nezískajú potrebnú väčšinu návrhy sudcov, tak dá predsedajúci pléna hlasovať o návrhu navrhovateľa, a ak ten nezíska nadpolovičnú väčšinu, tak niektorý zo sudcov v súlade s právnymi názormi, ktoré odzneli, riadne odôvodní meritorny zamietací nález s účinkami <i>res iudicata</i>.“ Prerokovaná vec sp. zn. PL. ÚS 22/2014 bola osobitá tým, že sudkyňa spravodajkyňa predložila návrh zhodný s návrhom okresného súdu. Ak by sa aplikoval navrhovaný spôsob hlasovania, hádam vrátane neúspešnej deliberácie a „skúšobných“ hlasovaní, tak by bol tento meritorne zamietnutý (súčasné „nevyhovuje“) s odôvodnením, že lehota náročného zapretia otcovstva je ústavne v poriadku. Okresný súd podľa môjho názoru môže pokračovať v konaní alebo sa môže opätovne obrátiť na ústavný súd s rovnakým (nie je tu <i>res iudicata</i>) alebo odlišným návrhom.</p>
<p>použité odkazy na relevantnú judikatúru ústavného súdu, ESEP a iných súdov</p>	<p>Ústavný súd SR: PL. ÚS 34/99, PL. ÚS 21/94, PL. ÚS 19/98, PL. ÚS 17/94, PL. ÚS 19/94, PL. ÚS 50/99, PL. ÚS 27/99.</p>

<p>spisová značka</p>	<p>PL. ÚS 39/2015</p>
<p>sudca spravodajca</p>	<p>Ivetta Macejková</p>
<p>druh konania</p>	<p>Podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) Ústavy Slovenskej republiky</p>
<p>druh rozhodnutia a spôsob vybavenia</p>	<p>uznesenie – návrh odmieta ako zjavne neopodstatnený</p>
<p>dátum rozhodnutia</p>	<p>1. júla 2015</p>
<p>dotknuté články ústavy, ústavných zákonov a medzinárodných zmlúv</p>	<p>čl. 1 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky čl. 20 ods. 1 a 4 Ústavy Slovenskej republiky čl. 1 ods. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd</p>

<p>skutkový stav a základné fakty</p>	<p>Ústavnému súdu bol doručený návrh okresného súdu na začatie konania o súlade ustanovenia § 42a Občianskeho zákonníka s čl. 1 ods. 1, čl. 20 ods. 1 a 4 ústavy a čl. 1 ods. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.</p> <p>Podstatu navrhovateľovho tvrdenia o ústavnej nekonformite napadnutého ustanovenia § 42a Občianskeho zákonníka možno zhrnúť tak, že podľa názoru navrhovateľa v dôsledku toho, že v zmysle rozhodnutia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 3 Cdo 102/99 pojmu „vymáhateľná pohľadávka“ nezodpovedá až vykonateľná pohľadávka majúca kvalitu judikovaného práva, ale že tomuto pojmu zodpovedá už pohľadávka, ktorú možno vymáhať pred súdom v základnom konaní, môže žalobu o právnu neúčinnosť podať aj osoba, ktorá len tvrdí, že disponuje pohľadávkou, ktorej skutočnú existenciu nemusí preukázať, pričom ak bude táto osoba v konaní o právnu neúčinnosť úspešná, súd jej prizná náhradu trov konania proti žalovanému.</p> <p>Podľa názoru navrhovateľa v prípade, ak neskôr súd konajúci o samotnej pohľadávkve vyhlási túto pohľadávku za neexistujúcu, bude to znamenať, že žalovaný bezdôvodne znášal trovy konania, ktoré musel v konaní o právnu neúčinnosť zaplatiť žalobcovi, pričom súd (v konaní o právnu neúčinnosť) poskytol ochranu pohľadávkve, ktorá nikdy neexistovala. Vychádzajúc z uvedeného, navrhovateľ dospel k záveru, že povinnosť znášať trovy konania ako neúspešný účastník v konaní o právnu neúčinnosť predstavuje zásah do vlastníctva a do jeho majetkovej sféry, keďže dochádza k obchádzaniu legitímneho očakávania vlastníka, že nedôjde k nútenému zbaveniu jeho majetku uznesením o trovách konania, a to bez toho, aby súd skúmal skutočnú existenciu pohľadávky, zabezpečenie úspešnej vymožitelnosti ktorej má byť predmetom súdnej ochrany, Podľa názoru navrhovateľa v dôsledku porušenia princípu právnej istoty môže byť napadnuté ustanovenia zároveň i v rozpore s čl. 1 ods. 1 ústavy.</p>
<p>ratio decidendi</p>	<p>Z návrhu navrhovateľa je zrejme, že navrhovateľ nevyvodzuje záver o ústavnej nekonformite ním napadnutého § 42a Občianskeho zákonníka z jeho zákonného znenia, ale z jedného z možných výkladov tohto ustanovenia, a to z výkladu obsiahnutého v rozhodnutí najvyššieho súdu, sp. zn. 3 Cdo 102/99, ktorým interpretoval pojem „vymáhateľná pohľadávka“. Navrhovateľ teda v skutočnosti nespochybňuje ústavnú konformitu samotného znenia ustanovenia § 42a Občianskeho zákonníka, ale ústavnú konformitu výkladu pojmu „vymáhateľná pohľadávka“ vyplývajúceho z rozhodnutia najvyššieho súdu, sp. zn. 3 Cdo 102/99.</p> <p>Pokiaľ ide konkrétne o výklad predmetného pojmu „vymáhateľná pohľadávka“ v ustanovení § 42a ods. 1 Občianskeho zákonníka, ústavný súd predovšetkým zdôraznil, že neskoršia judikatúra najvyššieho súdu nezotrvala na tom, ako bol tento pojem interpretovaný v rozhodnutí najvyššieho súdu, sp. zn. 3 Cdo 102/99 z 23. decembra 1999. Najvyšší súd v odôvodnení rozhodnutia sp. zn. 3 Cdo 61/2008 z 30. júla 2009 o. i. konštatoval: „<i>Vymáhateľnou sa rozumie taká pohľadávka, ktorej splnenie možno vynútiť exekúciou, t. j. pohľadávka, ktorá bola veriteľovi priznaná vykonateľným rozhodnutím alebo iným titulom, podľa ktorého možno nariadiť exekúciu.</i>“ Obdobne najvyšší súd v odôvodnení rozhodnutia 5 Cdo 188/2010 z 23. novembra 2011 konštatoval: „<i>Vymáhateľnou pohľadávkou v zmysle § 42a ods. 1 Občianskeho zákonníka sa rozumie taká pohľadávka, ktorá bola veriteľovi priznaná vykonateľným rozhodnutím alebo iným titulom, podľa ktorého možno nariadiť výkon rozhodnutia – exekúciu.</i>“ Najpodrobnejšie sa k otázke výkladu pojmu „vymáhateľná pohľadávka“ najvyšší súd vyjadril vo svojom rozhodnutí sp. zn. 6 Cdo 253/2012 zo 17. decembra 2013, v ktorom o. i. uviedol: „<i>V otázke, čo treba rozumieť pod pojmom „vymáhateľná pohľadávka“ použitým v ustanovení § 42a Občianskeho zákonníka sa dovolací súd nestotožňuje s právnym názorom vysloveným v rozsudku Najvyššieho súdu SR sp. zn. 3 Cdo 120/99. Podľa citovaného rozhodnutia zákonnému pojmu „vymáhateľná pohľadávka“ zodpovedá taká pohľadávka, ktorú možno úspešne vymáhať pred súdom v základnom konaní, t. j. pohľadávka, ktorá už dospela (je zročná) a ktorá nie je čo do svojej povahy pohľadávkou naturálnou... Podľa názoru dovolacieho súdu pod vymáhateľnou pohľadávkou v zmysle § 42a ods. 1 Občianskeho zákonníka treba rozumieť takú pohľadávku, ktorá bola veriteľovi priznaná vykonateľným rozhodnutím alebo iným titulom, podľa ktorého možno vykonať exekúciu... Vzhľadom na zhodnosť právnej úpravy v Slovenskej republike s právnou úpravou v Českej republike z komparatívneho hľadiska dovolací súd poukazuje na rovnaké právne závery českej judikatúry (rozhodnutia uverejnené v Zbierke súdnych rozhodnutí a stanovisk Najvyššieho súdu ČR pod R 12/1998, R 12/2003, R 5/2007)... Názor, podľa ktorého pod vymáhateľnou pohľadávkou treba rozumieť žalovateľnú pohľadávku, podrobila kritike aj právna teória (porovnaj Fekete, I.: Občiansky zákonník 1. Veľký komentár, Bratislava,: Eurokódex 2011, str. 326; JUDr. Jaromír Svoboda a kolektív, Občiansky zákonník,</i></p>

	<p><i>Komentár a súvisiace predpisy, EUROUNION, spo. s. r. o., Bratislava 2005, str. 101 – 102).</i></p> <p>Možno teda zhrnúť, že aktuálna rozhodovacia prax najvyššieho súdu, ako ani občianskoprávna doktrína nezotrváva na takom výklade pojmu „vymáhateľná pohľadávka“, aký vyplýva z rozhodnutia najvyššieho súdu, sp. zn. 3 Cdo 102/99, a teda nezotrváva na výklade, ktorý bol navrhovateľom spochybnený ako ústavne nekonformný, ale práve naopak, aktuálna rozhodovacia prax najvyššieho súdu, ako aj občianskoprávna doktrína sa od tohto výkladu zásadne odchyľuje. Ústavný súd konštatoval, že okresný súd v zmysle čl. 152 ods. 4 ústavy disponuje dostatočnými prostriedkami na to, aby sám a bez nadbytočného zapojenia ústavného súdu ústavne konformne vyriešil problém, pred ktorým stojí v konaní, ktoré pred ním prebieha. V tejto súvislosti ústavný súd predovšetkým poukázal na možnosť využitia rôznych metód výkladu napadnutých ustanovení okresným súdom. Vychádzajúc z uvedeného tak možno uzavrieť, že ústavný súd dospel k záveru, že pojem „vymáhateľná pohľadávka“ v ustanovení § 42a Občianskeho zákonníka je možné vykladať aj ústavnekonformne, t. j. v súlade s čl. 1 ods. 1, čl. 20 ods. 1 a 4 ústavy a čl. 1 ods. 1 dodatkového protokolu.</p> <p>V preskúmvanej veci teda ústavný súd už pri predbežnom prerokovaní dospel k záveru, že napadnuté ustanovenie nesignalizuje skutočnosti, ktoré by po prijatí návrhu na ďalšie konanie boli spôsobilé na vyslovenie nesúlady napadnutého ustanovenia s dotknutými článkami ústavy a dodatkového protokolu, a vzhľadom na to <u>návrh odmietol ako zjavne neopodstatnený.</u></p>
<p>použité odkazy na relevantnú judikatúru ústavného súdu, ESEP a iných súdov</p>	<p>Ústavný súd SR: PL. ÚS 15/98, PL. ÚS 28/2015, II. ÚS 148/06. Najvyšší súd SR: 3 Cdo 102/99, 3 Cdo 61/2008, 5 Cdo 188/2010, 6 Cdo 253/2012</p>

Spracovala: Mgr. Michaela Dojčinovičová

Upozornenie:

Prehľad vybraných rozhodnutí Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len „prehľad“) je neoficiálnym dokumentom, ktorý slúži výlučne na informovanie o rozhodovacej činnosti Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“). Prehľad zostavuje Analytické oddelenie Odboru súdnych poradcov a súdnej agendy Kancelárie Ústavného súdu Slovenskej republiky z rozhodnutí ústavného súdu, písomne vyhotovených a odoslaných účastníkom konania v danom období. Prehľad nezaväzuje ústavný súd a nenahrádza jednotlivé rozhodnutia ústavného súdu, z ktorých bol zostavený.